

Farmeijers pret Austriju (*Pfarrmeier v. Austria*)

1995. gada 23. oktobris

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas

6. pants

Tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu

1. Ikvienam ir tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai viņam izvirzītās apsūdzības krimināllietā pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā. Tiesas spriedums jādara publiski zināms, taču preses un publikas klātbūtne procesā var tikt pilnībā vai daļēji aizliegta tikumisku apsvērumu, sabiedriskās kārtības vai valsts drošības interesēs tādā demokrātiskā sabiedrībā, kur to prasa nepilngadīgo intereses vai procesa dalībnieku privātās dzīves aizsardzība, vai arī tajā apmērā, kuru tiesa uzskata par absolūti nepieciešamu īpašos apstākļos, kad atklātība apdraudētu taisnīguma intereses.
2. Ikviens, kas tiek apsūdzēts noziegumā, tiek uzskatīts par nevainīgu, kamēr viņa vaina netiek pierādīta saskaņā ar likumu.
3. Ikvienam, kas tiek apsūdzēts noziegumā, ir sekojošs tiesību minimums:
 - a) tikt nekavējoties informētam, viņam saprotamā valodā un detalizēti, par viņam izvirzītās apsūdzības raksturu un iemeslu;
 - b) uz attiecīgu laiku un līdzekļiem, lai sagatavotu savu aizstāvību;
 - c) aizstāvēt sevi pašam vai saņemt paša izvēlētu juridisku palīdzību, vai, ja trūkst līdzekļu, lai segtu izdevumus par šo juridisko palīdzību, saņemt to par velti, ja tas nepieciešams taisnīguma interesēs;
 - d) uz apsūdzības liecinieku nopratināšanu vai nopratināt tos pašam un pieprasīt aizstāvības liecinieku klātbūtni un nopratināšanu tajos pašos apstākļos kā apsūdzības lieciniekus;
 - e) uz bezmaksas tulka pakalpojumiem, ja viņš nesaprot tiesā lietoto valodu vai nerunā tajā.

Lietas būtība: lietas atkārtota izskatīšana tiesu institūcijā, kura to nevar izskatīt pēc būtības, neatbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta prasībām par tiesībām griezties tiesā.

Prasītājs ir Haralds Farmeijers, kuru 1986.gada 5.aprīlī policija apturēja pēc tam, kad viņš bija novietojis savu automašīnu ar ieslēgtu dzinēju un neizslēgtām ugunīm ceļa nomalē. Viņš atteicās pakļauties policijas prasībai izdarīt elpas pārbaudi, lai noteiktu varbūtēju alkohola lietošanu. Par to viņam tika uzlikts sods 9000 Austrijas šiliņu apmērā vai 360 stundas apcietinājuma šīs summas nesamaksāšanas gadījumā.

Prasītājs pārsūdzēja šo lēmumu Forarlbergas (*Vorarlberg*) apgabala pašvaldībā, kura pārsūdzību 1987.gada 11.novembrī noraidīja. 1988.gada 7.janvārī Farmeijers griezās Administratīvajā tiesā ar sūdzību, ka apstrīdētais lēmums bijis nelikumīgs un ka lietā ir pieļautas procesuālas kļūdas. 1988.gada 23.martā Administratīvā

tiesa atcēla pašvaldības lēmumu. Forarlbergas pašvaldība, atkārtoti izskatīdama lietu, 1988.gada 23.decembrī pieņēma lēmumu, ar kuru atzina Farmeijeru par vainīgu, tomēr samazināja sodu uz 5000 Austrijas šiliņiem vai 200 stundām apcietinājuma.

1989.gada 10.februārī prasītājs griezās Konstitucionālajā tiesā. Viņš sūdzējās par šādu tiesību pārkāpumiem: tiesības uz īpašumu, vienlīdzība likuma priekšā un tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu kriminālprocesā noteiktā kārtībā, atbilstoši ECK 6.pantam.

1989.gada 10.martā Konstitucionālā tiesa atteicās pieņemt šo lietu izskatīšanai, tā kā saskaņā ar precedentu tiesībām attiecībā uz ECK 6.pantu šai lieta nebija pietiekamu izredžu uz panākumiem, bez tam šī lieta bija Administratīvās tiesas jurisdikcijā. Pēc Farmeijera lūguma 1989.gada 24.aprīlī prasība tika nosūtīta Administratīvajai tiesai.

Būtībā atkārtojot argumentus, kurus viņš iesniedza Konstitucionālajā tiesā, prasītājs sūdzējās par liecību aplamo novērtējumu, kuru veikusi attiecīgā administratīvā iestāde.

Savā otrajā spriedumā Administratīvā tiesa noraidīja prasību, jo pēc lietas izskatīšanas rakstveidā prasītājs netika pieprasījis to noturēt arī mutiskā formā.

1990.gada 13.jūnijā Farmeijers griezās Eiropas Cilvēktiesību komisijā (turpmāk - Komisija). Atsaucoties uz ECK 6.pantu, viņš sūdzējās, ka viņam nav bijusi iespēja griezties nacionālajā tiesā, kurai būtu tiesības izskatīt lietu pēc būtības, un ka nav dota iespēja nopratināt lieciniekus.

1993.gada 10.maijā Komisija atzina šo iesniegumu par pieņemamu izskatīšanai. Tās 1993.gada 19.maija ziņojumā bija pausts viedoklis, ka ir noticis ECK 6.panta 1.daļas pārkāpums attiecībā uz tiesas pieejamību un ka netiek atzīta sūdzība daļā par to, ka nav notikusi lietas izskatīšana saskaņā ar ECK 6.panta 1.daļu un saskaņā ar ECK 6.panta 3.daļas (d) apakšpunktu, ka nav dota iespēja nopratināt lieciniekus.

Savukārt Austrijas valdība nosūtīja Tiesai iesniegumu, kurā lūdza atzīt, ka "ECK 6.pants šai lietai nav piemērojams" vai ka "ECK 6.pants administratīvi kriminālajā procesā šīs lietas gaitā netika pārkāpts".

Kā izriet no ECK 6.panta, nosakot izvirzītās apsūdzības pamatotību, katram ir tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā tiesā. Prasītājs apgalvoja, ka viņam bijušas liegtas tiesības griezties tiesā un tiesības uz lietas izskatīšanu tajā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, tāpat kā Komisija, norādīja, ka, lai gan pārkāpums un tam sekojošais process bija administratīvas dabas, pēc savas dabas tas tomēr atbilst kriminālprocesam. Uz to norāda arī nacionālajos tiesību aktos lietotā terminoloģija un naudas soda iespējamā aizstāšana ar apcietinājumu.

Šie apsvērumi ir pietiekami, lai atzītu, ka pārkāpums, kurā tika vainots apsūdzētais, ECK kontekstā var tikt kvalificēts kā "krimināls". No tā izriet, ka jāpiemēro ECK 6.pants.

Kas attiecas uz Austrijas atrunu par ECK 5.pantu, kurš saskaņā ar Austrijas valdības viedokli šīs lietas ietvaros bija jāpiemēro, nevar būt šaubas, ka, atsaucoties uz "darbībām, kas vērstas uz brīvības atņemšanu", valdība ir sapratusi arī sekas, kas izriet no šādām darbībām. Jebkurš cits šī panta skaidrojums ne tikai

neliktos loģisks, bet arī būtu pretējs valsts pozīcijai, ka administratīvās tiesības nav pakļautas konvencijas regulējumam.

Prasītājs apgalvoja, ka Austrijas atruna šajā gadījumā nav pielietojama, jo, pirmkārt, tā neatbilda ECK 64.panta prasībām, kurš nosaka:

"1. Parakstot šo konvenciju vai nosūtot tās ratifikācijas rakstu, ikvienai valstij ir tiesības uz atrunu attiecībā uz jebkuru atsevišķu konvencijas nosacījumu tiktāl, ciktāl kāds no tās teritorijā spēkā esošajiem likumiem nav saskaņā ar šo nosacījumu. Šis pants nosaka, ka vispārēja rakstura atrunas nav pieļaujamas.
2. Jebkurai saskaņā ar šo pantu izdarītai atrunai ir jāsaturs šis attiecīgā likuma izklāsts."

un, otrkārt, šī panta konstrukcija un formulējums nepieļauj tā attiecināšanu uz procesuālo tiesību sfēru, kā tas šajā lietā arī ir.

Tiesa atzīmēja, ka Farmeijers pamatoja savu sūdzību ar ECK 6.pantu, taču Austrijas atrunas formulējumā ir norāde tikai uz 5.pantu un atsauce uz darbībām, kas vērstas uz brīvības atņemšanu. Bez tam atruna var tikt izmantota tikai gadījumā, kad tiek piemērotas gan materiālās tiesību normas, gan procesuālās tiesību normas no viena vai vairākiem likumiem, kuri šajā atrunā ir norādīti. Tomēr šajā gadījumā tika piemērotas materiālās tiesību normas no cita likumdošanas akta - Ceļu satiksmes likuma.

Šie apsvērumi ir pietiekams pamats, lai izdarītu secinājumu, ka attiecīgā Austrijas atruna šajā gadījumā nav piemērojama.

Kas attiecas uz tiesībām griezties tiesā, tad Farmeijers apgalvoja, ka neviena no institūcijām, kurās tika skatīta viņa lieta, nevar tikt nosaukta par "tiesu" ECK 6.panta 1.daļas nozīmē. To var attiecināt ne tikai uz pārvaldes institūcijām, bet arī uz Konstitucionālo tiesu, kura tikai izskatīja lietas konstitucionālos aspektus, un visbeidzot uz Administratīvo tiesu. Pēdējai bija jāvadās no faktiem, kurus tai sniedza pārvaldes institūcijas, izņemot gadījumus, kur to neatļauj Administratīvās tiesas likuma 42(2).panta 3.apakšpunkts. Tādējādi Administratīvā tiesa nebija tiesīga vākt pierādījumus, konstatēt faktus un ņemt vērā jaunus apstākļus. Turklāt, atceļot administratīvo sodu, tai nebija tiesību to aizstāt ar savu lēmumu, bet lieta bija jāatgriež tajā pašā iestādē, kura lēmumu bija pieņēmusi. Administratīvā tiesa savā lēmumā aprobežojās tikai ar likumdošanas aktu piemērošanas novērtējumu un tādējādi nevar tikt atzīta par tādu institūciju, kurai ir tiesības izskatīt lietu pēc būtības.

Austrijas valdība centās šo viedokli apstrīdēt, taču Komisija šim viedoklim piekrita. Tiesa arī piekrita, ka pārvaldes institūciju pieņemtie lēmumi, kuri neatbilst ECK 6(1).pantam, kādi šajā gadījumā bija rajona un apgabala pašvaldību lēmumi, ir jākontrolē "tiesas institūcijām ar pilnīgu jurisdikciju" (skatīt sekojošus spriedumus: *Alberts un Le Kompte pret Beļģiju* (*Albert and Le Compte v. Belgium*), 10.02.1983., *Fišers pret Austriju* (*Fischer v. Austria*), 26.04.1995..

Austrijas Konstitucionālā tiesa neatbilst šādas tiesu institūcijas statusam.

Konkrētajā gadījumā tā varēja tikai pārbaudīt, kā apstrīdētā procesuālā kārtība atbilst Konstitūcijai, bet nevarēja pārbaudīt faktus, kuri attiecas uz lietu. Tādējādi tai nav pilnvaru, kuras ir nepieciešamas saskaņā ar ECK 6(1).pantu.

Izvērtējot Administratīvās tiesas pilnvaras, jāņem vērā fakts, ka saskaņā ar ECK nostādnēm šajā lietā tiesas sēde pēc savas būtības bija kriminālas dabas. No tā

jāsecina, ka, izvērtējot šo pilnvaru atbilstību 6.panta 1.daļai, uzmanība jāpievērš tiesā iesniegtajām sūdzībām un definīcijai "tiesas institūcijām ar pilnīgu jurisdikciju". Tie iekļauj tiesības atcelt zemākas institūcijas lēmumu gan jautājumos par lietas apstākļiem, gan jautājumos par likuma piemērošanu. Tā kā Administratīvai tiesai nav šādu tiesību, tad tā nevar tikt uzskatīta par "tiesu" ECK kontekstā. Turklāt 1987.gada 14.oktobra spriedumā Konstitucionālā tiesa rezumēja, ka attiecībā uz kriminālsodiem, uz kuriem 5.panta atruna neattiecas, Administratīvās tiesas un Konstitucionālās tiesas ierobežotās tiesības pārskatīt lietu bijušas nepietiekamas.

Bez tam Farmeijers kritizēja Administratīvo tiesu par to, ka netika noturēta tiesas sēde un iegūtas liecības no lieciniekiem. Taču, ņemot vērā iepriekšminēto secinājumu, Tiesa neuzskatīja par vajadzīgu pārbaudīt šo punktu.

Kas attiecas uz ECK 50.panta piemērošanu, tad Komisijas pārstāvis jautājumu par taisnīgu kompensāciju atstāja Tiesas ziņā.

Attiecībā uz finansiālajiem zaudējumiem prasītājs prasīja uzliktā naudas soda atmaksu. Bez tam viņš prasīja 5000 Austrijas šiliņus par morālo kaitējumu. Austrijas valdība apgalvoja, ka atcelt nacionālo tiesu spriedumus un likt atmaksāt uzliktos naudas sodus nav Tiesas kompetencē. Turklāt tā nevarēja aizbaidināties, sacīdama, ka tiesas iznākums būtu bijis cits, ja prasītājam būtu bijusi iespēja "griezties tiesā" ECK 6.panta 1.daļas nozīmē.

Tiesa piekrita, ka tā nevar aizbaidināties ar to, kāds būtu bijis lietas iznākums, ja netiktu pārkāpta ECK (skat. spriedumu *Hauschildts pret Dāniju (Hauschildt v. Denmark)*, 24.05.1989.; *Saīds pret Franciju (Saīdi v. France)*, 20.09.1993. un iepriekšminēto *Fišers pret Austriju (Fischer v. Austria)*, 26.04.1995.) un pauda uzskatu, ka, ņemot vērā šīs lietas apstākļus un tiesas spriedumu, prasītājam pienākas pienācīga kompensācija.

Bez tam Farmeijers pieprasīja summu 217 628 Austrijas šiliņu apmērā, lai segtu gan tiesu izdevumus Austrijā, gan izdevumus, kas radušies, griežoties Komisijā un Tiesā.

Austrijas valdība pauda viedokli, ka ņemami vērā būtu vienīgi izdevumi par Administratīvo tiesu, kurai tika piedēvēti ECK pārkāpumi, un Strasbūras institūciju izdevumi. Tā apstrīdēja arī izdevumu summu, lai gan bija gatava atlīdzināt 300 000 Austrijas šiliņu kopumā *Umlaufa (Umlauf)*, *Pramstallera (Pramstaller)*, *Palaoro* un *Farmeijera* lietās. Visās šajās lietās prasītājus pārstāvēja viens un tas pats aizstāvis.

Ņemot vērā tās rīcībā esošo informāciju un tiesu precedētus, Tiesa piesprieda atlīdzināt Farmeijeram 100 000 Austrijas šiliņu.

Pārējie prasības punkti tika vienbalsīgi noraidīti.

Izskatot šo lietu, Tiesa balstījās uz šādiem tiesas precedentiem: *Alberts un Le Kompte pret Beļģiju (Albert and Le Compte v. Belgium)*, 10.02.1983.; *Ozturks pret Vāciju (Öztürk v. Germany)*, 21.02.1984.; *Hauschildts pret Dāniju (Hauschildt v. Denmark)*, 24.05.1989.; *Saīds pret Franciju (Saldi v. France)*, 20.09.1993.; *Fišers pret Austriju (Fischer v. Austria)*, 26.04.1995.